

EUKLISIS
KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI
ul. Młodnickiego 48/2, 50-305 Wrocław
tel. 781 447 007
e-mail: euklasis.mg@gmail.com

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
NA ELEWACJACH KOŚCIOŁA PW. MATKI BOŻEJ BOLESNEJ
W GLINNIE, gm. WALIM**

Autorka badań
i dokumentacji:
dr Maria Gąsior

W R O C Ł A W 2024

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

*Prawo autorskie, zgodnie z art. 1, Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 04 02 1994 r. Dz. U.
Nr 24, poz. 83 z dnia 23.02.1994r. (Dz. U. Z 2006 r. nr 90 z późn. zm.)*

DANE IDENTYFIKACYJNE ZABYTKU

NR WPISU REJESTRU ZABYTKÓW: A/1944/940/WŁ

DATA WPISU: 28.07.1983 r.

OBIEKT: elewacje kościoła pw. Matki Bożej Bolesnej w Glinnie

LOKALIZACJA: Glinno, gm. Walim

CZAS POWSTANIA: 1827-1830

MATERIAŁ: oryginalne: mur ceglany, zaprawy murarskie i tynkarskie o spoiwie wapiennym, warstwy malarskie o spoiwie wapiennym, piaskowiec (parapety okienne, stopnie schodów, cokół elewacji);

Wtórne: zaprawy tynkarskie o spoiwie cementowym, współczesne powłoki malarskie

STAN ZACHOWANIA OBIEKTU

Lico elewacji pokryte jest wtórnymi tynkami o spoiwie cementowym. Tło elewacji pokryte jest tynkiem fakturalnym, tzw. barankiem, narzucanym „z miotły”. We wnękach, płycinach i na gzymsie, tynk zatarty jest na gładko. W miejscach ubytków odstonięte są starsze warstwy chronologiczne – tynk wapienny z relikami pobiału wapiennej i nałożonej na nią barwnej powłoki w kolorze ugrowym.

Wystrój elewacji kościoła jest obecnie w znacznym stopniu destrukcji. W wielu miejscach widoczne są spękania, spęcherzenia, odspojenia tynków, jak również obszerne ubytki warstwy tynkarskiej i duże powierzchnie odstoniętego podłoża – muru ceglanego. Cegły i zaprawy w spoinach także są zerodowane i z ubytkami.

W dolnych partiach murów obserwuje się silne skażenie mikrobiologiczne oraz rozległe plamy i przebarwienia związane z rozwojem glonów i porostów na powierzchni i w porach przypowierzchniowych tynków. Parapety okienne, odstonięty spod tynków kamienny (piaskowiec) cokół elewacji oraz stopnie schodów przy wejściach bocznych wykonane są z piaskowca, który ma wypłukaną powierzchnię, na części elementów też jest rozwarstwiony i z ubytkami mechanicznymi.

Zachowana oryginalna stolarka okienna i drzwiowa ma liczne uszkodzenia powierzchni drewna i jest pokryta mocno spękanymi, łuszczącymi się powłokami

malarskimi. Dolne partie drewnianych skrzydeł drzwi wejścia głównego zabezpieczone blachą miedzianą, pokrytą naturalną patyną. Okucia i zamki zachowane w dobrym stanie, pokryte cienką powłoką korozji i patyny.

Kamienne elementy schodów, parapetów i cokołu elewacji mają strukturę skażoną obecnością glonów. Wiele z nich, jest spękanych, rozwarstwionych, z uszkodzeniami mechanicznymi takimi jak utracenia, pęknięcia, przetarcia powierzchni. Na powierzchni obserwuje się wzrost porostów i przebarwienia spowodowane obecnością kolonii glonów.

Przed wejściem głównym wtórne stopnie schodów, murowane, pokryte zaprawą cementową, obecnie mocno zniszczone. Stopnie schodów przed wejściami bocznymi w znacznej części pokryte ziemią i porastającą ją roślinnością.

WYTYCZNE KONSERWATORSKIE

W maju 2024 r. wykonano badania stratygraficzne na elewacjach kościoła podczas których wstępnie rozpoznano zakres występowania historycznych warstw malarskich i tynkarskich. Stwierdzono istnienie relikwów pierwotnego wystroju – pozostałości tynku wapiennego z pobiałą na powierzchni. Należy jak najszybciej usunąć małoporowate i niskonasiąkliwe tynki cementowe i przywrócić wystrój wykonany w tynku wapiennym. Po skuciu wtórnych tynków, zachowane, oryginalne fragmenty historycznych tynków wapiennych należy poddać konserwacji i zrekonstruować brakujące partie tynku.

Oryginalną stolarkę drzwiową i okienną wraz z metalowymi okuciami, gwoździami i zamkami oraz kamienne detale (ościeżnice wejść, parapety, stopnie schodów) należy zachować i poddać zabiegom konserwatorskim i restauratorskim.

Prace konserwatorskie i restauratorskie należy prowadzić pod kierunkiem dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki o specjalizacji konserwacja i restauracja rzeźby kamiennej i elementów architektonicznych. Zastosowana technologia nowych tynków powinna być zgodna z oryginałem, a opracowanie powierzchni powinno być wykonane w sposób, który poprawi estetykę obiektu i wyeksponuje XIX-wieczną bryłę kościoła.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

I. PRACE WSTĘPNE

1. Opracowanie dokumentacji fotograficznej stanu zachowania elewacji kościoła przed konserwacją i restauracją.
2. Montaż rusztowań.
3. Demontaż rynien i rur spustowych.

II. PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NA TYNKACH

1. Skucie wszystkich wtórnych tynków o spoiwie cementowym oraz wszystkich odspojonych, zerodowanych tynków wapiennych. Zabieg należy wykonać ostrożnie, tak aby odstąpić pozostałości dobrze zachowanych, starszych tynków wapiennych oraz pierwotną formę obramień okien, wystroju elewacji frontowej i gzymsu wieńczącego.
2. Oczyszczenie powierzchni muru. Zaleca się ostrożne umycie wodą pod niewielkim, kontrolowanym ciśnieniem tak, aby nie wyptukiwać powierzchni zachowanych fragmentów oryginalnych warstw tynków i powłok malarskich, ani ceglanego lica muru i zapraw w spoinach.
3. Dezynfekcja powierzchni murów w miejscach skażenia obecnością mikroorganizmów z zastosowaniem 3 % roztworu preparatu Biotin R (prod. CTS) w alkoholu etylowym lub innego środka o zbliżonych właściwościach.
4. Wzmocnienie struktury zachowanych historycznych tynków wapiennych i zapraw w spoinach przy użyciu preparatu krzemorganicznego (np. np. Silex OH, prod. Keim lub KSE 300, prod. Remmers). Zabieg zalecany do zastosowania na fragmentach z zachowaną dekoracją sztukatorską (służki, profile gzymsu, elementy imitujące boniowanie, itp.). Po zastosowaniu preparatu krzemorganicznego nasyczone impregnatem partie tynków należy sezonować – pozostawić do całkowitego wytrącenia się żelu krzemionkowego w strukturze wzmacnianego materiału (sezonowanie ok. 3 tygodnie).
5. Wykonanie przemurowań odstąpionego muru ceglanego. Najbardziej zniszczone zaprawy cegły o zniszczeniach obejmujących 30% i powyżej należy ostrożnie wykuć, a w ich miejsce wmurować cegły o parametrach wytrzymałości mechanicznej, nasiąkliwości i porowatości analogicznej

do cegieł obecnych w oryginalnym murze. Należy zastosować zaprawę murarską o spoiwie wapienno-cementowym oraz parametrach po związaniu zaprawy (wytrzymałość mechaniczna, porowatość i nasiąkliwość) analogicznej jak dobrze zachowane partie oryginalnej zaprawy murarskiej.

6. Uzupelnienie (rekonstrukcja) brakujących partii tynków. Zalecane jest zastosowanie zaprawy wapiennej, opracowanej indywidualnie na placu budowy, na bazie wapna dołowanego lub dyspergowanego z dodatkiem piasku płukanego o odpowiednio dobranym uziarnieniu, zgodnym z uziarnieniem wypełniacza w oryginalnej zaprawie. Powierzchnię aplikowanej na elewacji zaprawy należy zatrzeć w sposób analogiczny jak w oryginale. Uziarnienie, barwa, faktura powierzchni związanej zaprawy musi naśladować oryginalną warstwę tynkarską, której pozostałości zachowane są pod wtórnymi tynkami cementowymi. Profilowanie gzymsu wieńczącego, słupków w obramieniach okien i wejść należy odtworzyć zgodnie z zachowanym oryginałem. Dopuszczalne jest zastosowanie zaprawy wapienno-cementowej dostępnej w handlu (np. produkty KEIM lub Optolith), przy czym konieczne jest dostosowanie uziarnienia aplikowanej zaprawy do uzupełnianego oryginału.
7. Końcowe malowanie farbą paroprzepuszczalną, o spoiwie wapiennym w kolorze ugrowym. Zalecane jest zastosowanie Należy zastosować farby o wysokiej odporności na działanie czynników zewnętrznych. Powłokę malarską należy nanieść przynajmniej dwukrotnie. Kolor należy ustalić w trybie roboczym, na podstawie prób wykonanych na elewacji z przedstawicielami DWUOZ Delegatura w Wałbrzychu.
8. Montaż rynien i rur spustowych wykonanych z blachy tytanowo-cynkowej.

III. PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NA KAMIENNYCH ELEMENTACH – OŚCIEŻNICE, PARAPETY, STOPNIE SCHODÓW, COKÓŁ ELEWACJI

1. Demontaż najbardziej uszkodzonych elementów – najbardziej spękanych i uszkodzonych parapetów. Zdemontować należy też stopnie schodów przed wejściami do kościoła, poddać je kompleksowym pracom konserwatorskim i restauratorskim zgodnie z poniżej zamieszczonymi zaleceniami.
2. Oczyszczenie z zabrudzeń – mycie wodą pod ciśnieniem.

3. Usunięcie tłuszczących się, luźnych elementów piaskowca i ponowne umycie wodą pod ciśnieniem.
4. Dezynfekcja powierzchni piaskowca preparatem biobójczym. Miejsca rozwoju glonów i porostów należy spryskać lub posmarować „z pędzla” preparatem, np. roztworem Biotin R (prod. CTS) lub innym o analogicznych właściwościach.
5. Drobne ubytki i rozwarstwienia w piaskowcu należy uzupełnić zaprawą mineralną, barwioną w masie na kolor uzupełnianego bloku kamienia. Zalecane zastosowanie zaprawy na bazie spoiwa trasowego Optosan NSR (prod. Optolith) lub inna o analogicznych właściwościach.
6. Wykonanie uzupełniania ubytków w kamieniu metodą flekowania. Miejsca ubytków należy starannie przygotować - wyciąć gniazda o geometrycznych kształtach, w które należy wkleić bloki piaskowca dopasowane do gniazd (miejsc ubytków) zarówno wymiarami, barwą jak i parametrami wytrzymałości mechanicznej, porowatości i nasiąkliwości. Bloki piaskowca wklejane w gniazda, powinny się w nich klinować, a faktura powierzchni nowych elementów musi być opracowana na wzór faktury powierzchni oryginalnego kamienia w otoczeniu uzupełnianego ubytku. Fleki należy wkleić przy użyciu żywicy epoksydowej lub poliestrowej (np. prod. AKEMI lub inne o analogicznych właściwościach).

Najbardziej uszkodzone elementy parapetów, stopni schodów i cokołu elewacji należy wymienić. Nowe elementy podobnie jak materiał stosowany do flekowania powinien być identyczny z oryginałem wymiarami, barwą jak i parametrami wytrzymałości mechanicznej, porowatości i nasiąkliwości

IV. PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NA STOLARCE DRZWIOWEJ

1. Demontaż skrzydeł drzwi drzwiowej i ich transport do pracowni, gdzie poddane będą zabiegom konserwatorskim i restauratorskim.
2. W koniecznych przypadkach demontaż zamków i okuć oraz ich naprawa. Po zakończeniu prac na elementach drewnianych montaż zdemontowanych wcześniej okuć i zamków w pierwotnej lokalizacji i zgodnie z pierwotną technologią. Nie jest dopuszczalne stosowanie współczesnych wkrętów, itp. elementów.

3. Oczyszczenie powierzchni drewna (zdemontowanych skrzydeł drzwi i zachowanych in situ ościeżnic) i metalowych okuć z powłok malarskich metodą opalania lub/i metodą chemiczną (spęczniecie przy użyciu past – mieszanin rozpuszczalników) w celu usunięcia wtórnych powłok malarskich.
4. Wykonanie napraw stolarskich – klejenie spękań, flekowanie wtórnych otworów, wymiana mocno uszkodzonych elementów w skrzydłach drzwiowych i ościeżnicach.
5. Uzupelnienie drobnych ubytków powierzchni drewna elastycznym kitem akrylowym, np. prod. Tikkurilla lub inne o analogicznych właściwościach.
6. Opracowanie powierzchni uzupełnień tak, aby nie były widoczne pod powłoką malarską i poprawienia przyczepności kolejnych warstw. Proponowane szpachlówki to np. produkty Tikkurilla lub Remmers.
7. Nałożenie gruntu pod warstwy malarskie neutralne proponowane przez producenta farb.
8. Malowanie powierzchni farbami olejnymi lub ftalowymi, półmat, w zatwierdzonej kolorystyce, zgodnej z wynikami badań stratygraficznych.
9. Przygotowanie zawiasów do montażu skrzydeł drzwi po ich konserwacji i restauracji – oczyszczenie z zabrudzeń i naoliwienie.
10. Montaż skrzydeł drzwi po zabiegach konserwatorskich i restauratorskich w ich pierwotnej lokalizacji.

V. PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NA METALOWYCH ELEMENTACH OKUĆ STOLARKI DRZWIOWEJ

1. Oczyszczenie wszystkich oryginalnych metalowych elementów z produktów korozji. Zabieg wykonać metodą spęczniecia starych powłok malarskich przy użyciu gotowych past (zagęszczonych mieszanin rozpuszczalników), np. Scaplex lub Scansol i usuwania odspojonych warstw szczotkami nylonowymi lub stalowymi. W koniecznych przypadkach dopuszczalne jest zastosowanie metody piaskowania, ale tylko na elementach zdemontowanych ze stolarki i w uzgodnieniu oraz pod nadzorem konserwatorskim.

Miedzianą blachę zabezpieczającą dolne partie skrzydeł drzwi w wejściu głównym zachować z naturalną patyną i tylko ostrożnie oczyścić z luźnych

zabrudzeń. Metodę oczyszczania uzgodnić z nadzorem konserwatorskim obecnym na obiekcie podczas realizacji prac.

2. Zabezpieczenie antykorozyjne powierzchni metalowych okuć preparatem na bazie żywicy epoksydowej z dodatkiem inhibitorów korozji (np. Brunox).
4. Końcowe malowanie przy użyciu farby do metalu o wysokiej odporności na czynniki niszczące, w kolorze czarnym, matową.

VI. PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NA STOLARCE OKIENNEJ I ŻALUZJACH W OKNACH WIEŻY

1. Demontaż elementów, które tego wymagają ze względu na stan zachowania, tj. zakres uszkodzeń, rozszczelnienia, itp.
2. Oczyszczenie drewnianych elementów metodami mechanicznymi – szlifowanie papierami ściernymi.
3. Odtworzenie brakujących i wymiana najbardziej zniszczonych elementów drewnianych z drewna w gatunku identycznym z zachowanym oryginałem.
4. Zabezpieczenie struktury drewna przed działaniem zewnętrznych czynników niszczących preparatem dedykowanym do drewna w ekspozycji zewnętrznej (np. prod. Sikkens, Tikkurila).
5. Malowanie elementów drewnianych w kolorystyce ustalonej z DWUOZ Delegatura w Wałbrzychu na podstawie odkrywek sondażowych wykonanych podczas oczyszczania drewna. Kolor drewnianych ram okiennych najprawdopodobniej był identyczny z kolorystyką stolarki drzwiowej (ugrowy).
6. Wykonanie uszczelnienia przesłń okiennych.
7. Montaż zdemontowanych uprzednio elementów w ich pierwotnej lokalizacji z odpowiednim uszczelnieniem i wykończeniem. Sposób montażu do uzgodnienia z nadzorem budowlanym i konserwatorskim sprawowanym na obiekcie podczas realizacji prac.

VII. PRACE NA SCHODACH PRZED WEJŚCIEM GŁÓWNYM

Należy odtworzyć kamienne – piaskowcowe schody zgodnie z zatwierdzonym projektem budowlanym. Formę schodów należy zaprojektować w oparciu o materiały ikonograficzne i wygląd zachowanych stopni schodów przy wejściach bocznych.

VIII. Opracowanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej

Egzemplarz dokumentacji należy przekazać do archiwum DWUOZ Delegatura w Wałbrzychu.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA
OBECNEGO STANU ZACHOWANIA OBIEKTU

Elewacja frontowa (zachodnia) i wschodnia - stan zachowania w maju 2024 r.

Elewacja północna i południowa -- stan zachowania w maju 2024 r.

Widok wieży od strony północnej – obecny stan zachowania

Fragment elewacji zachodniej – obecny stan zachowania. Widoczne na wtórne warstwy tynku fakturalnego oraz ubytki i zabrudzenia powierzchni elewacji.

Fragmety elewacji frontowej, zachodniej – widoczne wtórne materiały (tynki, płytki oraz stopień zniszczenia tynków i powłok malarskich. Pod wtórnymi, spęcherzonymi, odspajającymi się tynkami cementowymi, widoczny oryginalny tynk wapienny z relikdami warstw malarskich – podkładowa pobiała wapienna i nałożona na nią warstwa barwna w kolorze ugrowym.

Wtórne stopnie schodów przed wejściem głównym do kościoła

Elewacja południowa – obecny stan zachowania

Fragment elewacji południowej – przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich rozwarstwienia i zabrudzenia piaskowcowych parapetów.

Fragment elewacji północnej – przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia - łuszcząca się zerodowana powierzchnia tynków i warstw malarskich.

Fragment elewacji południowej – południowa ściana prezbiterium. Przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich, w tym zabrudzenia, ubytki i odstąpięty, zerodowany ceglany mur, jak również stan zachowania okna w formie naświetla.

Fragment elewacji północnej, ściana prezbiterium - przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich, w tym zabrudzenia, ubytki i odstąpięty, zerodowany ceglany mur, jak również stan zachowania okna w formie naświetla.

Fragment elewacji południowej i północno-wschodniej, ściany prezbiterium - przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich, w tym zabrudzenia, ubytki, jak również stan zachowania okna w formie naświetla oraz kamiennego parapetu.

Fragmenty elewacji kościoła - przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich, w tym zabrudzenia, ubytki i odstąpięty, zerodowany ceglany mur.

Fragmenty elewacji kościoła - przykład stanu zachowania obiektu. Widoczne znaczne zniszczenia wypraw tynkarskich i powłok malarskich, w tym zabrudzenia, ubytki, odślony, zerodowany ceglany mur, jak również piaskowcowy cokół, pokryty zabrudzeniami, koloniami glonów i porostów i z uszkodzeniami struktury kamienia

Dachówka znaleziona przy wejściu na elewacji południowej,
najprawdopodobniej element oryginalnego pokrycia dachu.

Wejście główne do kościoła – obecny stan zachowania

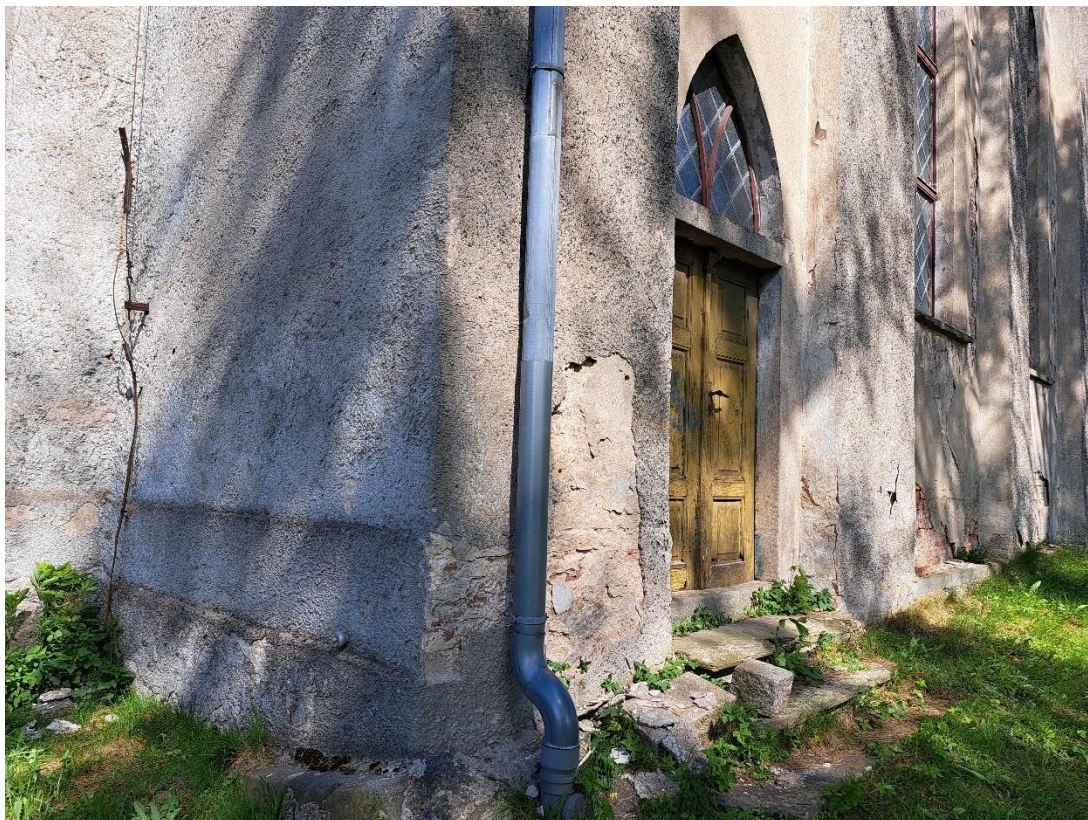
Elewacja zachodnia, frontowa oraz naświetle nad wejściem głównym
– obecny stan zachowania

Wejście na elewacji
północnej – obecny stan
zachowania stolarki
drzwiowej i stopni
schodów w znacznej
części zastoniętych ziemią
i porastającą ją
roślinnością

Wejście na elewacji
południowej – obecny
stan zachowania
stolarki drzwiowej
i stopni schodów

Fragment elewacji południowej i narożnik południowo-zachodni – obecny stan zachowania obiektu.

Wejście na elewacji wschodniej – obecny stan zachowania stolarki drzwiowej i elewacji wokół wejścia.

Wejście na elewacji wschodniej – obecny stan zachowania stolarki drzwiowej

Wejście na elewacji
wschodniej – obecny stan
zachowania kamiennych
ościeżnic, stolarki drzwiowej,
oryginalna klamka

